

بررسی و نگرش کارکنان مراکز توانبخشی ارومیه در مورد بیماری‌های انگلی و لزوم برنامه‌های آموزش در ارتقاء سلامت پرسنل و مددجویان

دکتر خسرو حضرتی تپه^۱، افشین برازش^۲، دکتر حبیب محمدزاده^۳، شهلا خشاوه^۴

تاریخ دریافت: ۸۸/۲/۶ تاریخ پذیرش: ۸۸/۳/۱۰

چکیده

پیش زمینه و هدف: کارکنان مراکز توانبخشی بدلیل تماس‌های مستقیم با توان خواهان و عدم رعایت کامل بهداشت فردی توسط این بیماران، بیشتر در معرض ابتلا به انگل‌های روده‌ای هستند. تحقیق حاضر با هدف تعیین میزان آگاهی و نگرش کارکنان مراکز توانبخشی ارومیه در مورد بیماری‌های انگلی و نحوه انتقال و چگونگی پیشگیری از آن‌ها انجام گردیده است.

مواد و روش‌ها: پرسش‌نامه ای شامل اطلاعات زمینه‌ای، آگاهی و نگرش افراد تهیه و اطلاعات مربوط به تمامی کارکنان مراکز توانبخشی خصوصی و دولتی شهر ارومیه اخذ گردید که با استفاده از آزمون‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: میانگین سنی افراد ۳۱/۶ بود و ۵۰ درصد از کارکنان، عدم آگاهی خویش از بیماری‌های عفونی قابل انتقال بین افراد را ذکر کرده‌اند و تنها ۲۷ درصد آنان دوره‌های آموزشی در این رابطه را سپری کرده‌اند. همچنین ۵۰ درصد و ۶۲ درصد افراد، رضایت خویش را به ترتیب از شغل و عملکرد مسئولین، در حد خوب قید کرده‌اند و بقیه افراد (۲۳ درصد و ۱۶ درصد) در حد متوسط و (۲۷ درصد و ۲۲ درصد) در حد ضعیف اعلام نموده‌اند.

بحث و نتیجه گیری: با توجه به آگاهی نسبتاً ضعیف کارکنان مراکز توانبخشی در رابطه با عفونت‌های انگلی روده‌ای و اهمیت پیشگیری از آن، ضرورت دارد پرسنل این مراکز از سطح آگاهی بالاتری در مورد این بیماری‌ها برخوردار باشند تا بتوانند با اقدامات پیشگیرانه از انتقال آنها به سایر افراد جامعه و به‌ویژه افراد خانواده که بیشترین ریسک را در ابتلا به این بیماری‌ها دارند، جلوگیری نمایند.

کلمات کلیدی: عفونت، توانبخشی، انگل‌های روده‌ای

فصلنامه دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، دوره هفتم، شماره سوم، ص ۹۹-۹۴، تابستان ۱۳۸۸

آدرس مکاتبه: ارومیه، دانشگاه علوم پزشکی، دانشکده پزشکی، گروه انگل شناسی و قارچ شناسی و تلفن: ۲۷۷۰۶۹۸ - ۰۴۴۱ فاکس: ۲۷۸۰۸۰۱ - ۰۴۴۱

Email: hazrati_tappeh@yahoo.co.nz

مقدمه

نفر از این افراد به فرم علامت‌دار و بالینی بیماری مبتلا می‌شوند (۱). آلودگی به این انگل‌ها منجر به ایجاد سوء تغذیه، عدم رشد کافی جسمانی، آنمی و کاهش یادگیری به‌خصوص در اطفال می‌گردد و آب، سبزیجات و مواد غذایی مهم‌ترین

عفونت‌های انگلی روده‌ای از شایع‌ترین آلودگی‌های منتشر در سراسر جهان است، به‌طوری که بیش از ۳/۵ میلیارد نفر در دنیا به این نوع عفونت‌ها آلوده می‌باشند و قریب ۵۰۰ میلیون

^۱ دانشیار گروه انگل شناسی و قارچ شناسی، دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه (نویسنده مسئول)

^۲ مربی گروه انگل شناسی و میکروب شناسی، دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر

^۳ استادیار گروه انگل شناسی و قارچ شناسی، دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

^۴ تکنسین آزمایشگاه گروه انگل شناسی و قارچ شناسی، دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

عواملی هستند که موجب انتقال این عفونت‌ها می‌شوند (۲،۳). در کشور ما به علت تنوع آب و هوایی، معیارهای اپیدمیولوژیکی، فرهنگی و اقتصادی انتشار انگل‌های روده‌ای وجود دارد (۴). در مطالعات صورت گرفته در نقاط مختلف ایران، این نوع آلودگی‌ها را مهم و قابل توجه ذکر کرده‌اند (۵). برای کنترل این عفونت‌ها، باید اقداماتی به منظور ارائه خدمات بهداشتی و درمانی صحیح از طریق تعیین شیوع، تدوین خط مشی‌ها، کنترل و ارزشیابی عملیات انجام شده صورت گیرد (۶). از راه‌های موثر مبارزه می‌توان، آموزش بهداشت، شناخت راه‌های انتقال و روش‌های پیشگیری از بیماری را نام برد (۷). کارکنان حرف پزشکی از نظر آلودگی به این عوامل عفونی جزو گروه‌های پر خطر محسوب می‌شوند از جمله کارکنان و شاغلین مراکز توانبخشی در اثر تماس‌های مستقیم و عدم رعایت بهداشت فردی توانخواهان، بیشتر در معرض ابتلا به این بیماری‌ها واقعند. افزایش آگاهی و نگرش مثبت کارکنان از سویی باعث کاهش ترسشان در مراقبت از بیماران گردیده و در نتیجه از عواقبی که به دنبال کاهش مراقبت از بیماران و برخورد ناشایست با آن‌ها به وجود می‌آید، جلوگیری می‌کند و از سویی دیگر به عنوان اعضای تیم بهداشتی در امر پیشگیری می‌تواند موجب ارتقاء سلامتی و جلوگیری از اشاعه بیماری گردد. همچنین شناخت و تحقیق در زمینه آگاهی و نگرش کادر درمانی نسبت به بیماری‌ها و چگونگی حفظ سلامتی‌شان در جامعه می‌تواند نیازمندی‌ها، اولویت‌ها و امکانات آموزشی را مشخص سازد (۷). لذا تحقیق حاضر با هدف تعیین میزان آگاهی و نگرش کارکنان مراکز توانبخشی ارومیه در مورد بیماری‌های انگلی و نحوه انتقال و چگونگی پیشگیری از آن انجام گردیده است.

مواد و روش‌ها

این پژوهش یک مطالعه توصیفی - تحلیلی به صورت مقطعی بوده که در نیمه اول سال ۱۳۸۶ انجام گرفت. نمونه‌های مورد

مطالعه تمامی کارکنان شاغل در مراکز توانبخشی ارومیه اعم از دولتی و خصوصی به تعداد ۴۷ نفر بود که به صورت سرشماری ساده انجام پذیرفت. ابتدا با هماهنگی سازمان بهزیستی استان، به مراکز توانبخشی دولتی و خصوصی شهرستان مراجعه و کلیه افراد تحت مطالعه نسبت به اهداف، روش‌ها و ضرورت‌های انجام این طرح توجیه گردیده و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه تنظیمی در دو بخش بود. بخش اول پرسش‌نامه شامل اطلاعات فردی (سن، جنس، میزان تحصیلات و...) و در بخش دوم پرسش‌های مربوط به آگاهی افراد در مورد شناخت بیماری‌های انگلی و نحوه انتقال و نگرش افراد در مورد اقدامات پیشگیری و ... مطرح گردید. اطلاعات هر فرد در پرونده مربوط به وی درج می‌گردید. سپس با ورود اطلاعات موجود در پرونده هر فرد به کامپیوتر، آنالیز داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS و آزمون آماری کای دو مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

نتایج حاصل از پژوهش حاضر نشان داد بیشترین افراد تحت مطالعه در گروه سنی ۳۵-۲۵ (۶۸/۲ درصد) و مونث (۹۷/۷ درصد) بودند. از نظر مدرک تحصیلی ۹/۱ درصد لیسانس، ۴/۵ درصد فوق دیپلم، ۴۵/۵ درصد دیپلم و ۴۰/۹ درصد پایین‌تر از دیپلم (جدول ۱)، و حدود ۵۰ درصد از افراد، میزان رضایت از شغل خود را در حد خوب و ۲۲/۷ درصد متوسط و بقیه (۲۷/۳ درصد) کم قید کرده‌اند. و ۲۷ درصد افراد دوره‌های آموزشی مربوط به عوامل عفونی قابل انتقال را طی نموده‌اند. همچنین ۶۲ درصد افراد رضایت‌مندی خویش را از عملکرد مسئولین، در حد خوب اعلام کرده‌اند (جدول ۲). در مورد نگرش افراد، آموزش والدین توانخواهان، مربیان و پرستاران معلولین را از رئوس مهم اقدامات پیشگیری کننده از انتقال بیماری‌های انگلی ذکر کرده‌اند (۱۶ درصد). همچنین لزوم رعایت موازین بهداشتی در مراکز و

جدول شماره (۱): توزیع فراوانی کارکنان مراکز توانبخشی ارومیه

بر حسب میزان تحصیلات

درصد	فراوانی تحصیلات
۴۰/۹	پایین‌تر از دیپلم
۴۵/۵	دیپلم
۴/۵	فوق دیپلم
۹/۱	لیسانس و بالاتر
۱۰۰	جمع

رسیدگی به بهداشت فردی آنان (۱/۱۸ درصد)، آزمایش و درمان معلولین مبتلا قبل از پذیرش آنان (۵/۴ درصد)، استفاده مداوم از شامپوها و داروهای ضد انگلی برای توانخواهان (۳/۲۷ درصد)، طبخ بهداشتی غذا، تهویه مناسب و ضد عفونی البسه (۳/۲۷ درصد) در جهت نیل به این هدف عنوان گردیده است (جدول ۳).

جدول شماره (۲): توزیع فراوانی کارکنان مراکز توانبخشی ارومیه بر حسب میزان رضایت از شغل و عملکرد مسئولین

جمع (درصد)	ضعیف (درصد)	متوسط (درصد)	خوب (درصد)	مقیاس رضایت‌مندی کارکنان از
۱۰۰	۳/۲۷	۷/۲۲	۵۰	شغل
۱۰۰	۲۲	۱۶	۶۲	عملکرد مسئولین

جدول شماره (۳): نگرش کارکنان مراکز توانبخشی ارومیه در مورد اقدامات پیشگیری کننده از انتقال بیماری‌های انگلی

درصد	فراوانی نگرش
۱۶	آموزش والدین توانخواهان، مربیان و پرستاران معلولین
۱۸/۱	رعایت موازین بهداشتی در مراکز و رسیدگی به بهداشت فردی توانخواهان
۴/۵	آزمایش و درمان معلولین مبتلا قبل از پذیرش آنان
۳/۲۷	استفاده مداوم از شامپوها و داروهای ضد انگلی برای توانخواهان
۳/۲۷	طبخ بهداشتی غذا، تهویه مناسب و ضد عفونی البسه
۶/۸	بی نظر
۱۰۰	جمع

بحث و نتیجه گیری

در مکان‌هایی که ازدحام جمعیت وجود دارد مشاهده می‌گردد زیرا به نظر می‌رسد فراوانی آلودگی در خانواده‌های پر جمعیت به دلیل کاهش سطح بهداشت و مشکلات اقتصادی، بیشتر از خانواده‌های کم جمعیت باشد و این مسائل به ویژه در مورد انگل‌هایی که آلودگی از فرد به فرد دیگر قابل انتقال است، مشهودتر است (۸). با توجه به این که اکثر راه‌های انتقال این بیماری‌ها تماس مستقیم

عفونت‌های انگلی روده ای از شایع‌ترین آلودگی‌های منتشر در جهان است، به طوری که میزان آلودگی به این انگل‌ها را در جهان سه میلیارد نفر تخمین می‌زنند (۱). در مطالعات صورت گرفته در نقاط مختلف ایران، این نوع آلودگی‌ها را مهم و قابل توجه ذکر کرده اند (۵). آلودگی انگلی به ویژه انگل‌های روده‌ای شایع، بیشتر

با خاک، غذا و مدفوع است، لزوم پیشگیری از انتقال عوامل آلوده کننده ضروری به نظر می‌رسد (۹).

در تحقیقی که بر روی کارکنان واحدهای خدمات تغذیه مراکز پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از نظر آلودگی‌های انگلی روده‌ای انجام شد، شیوع انگل‌ها ۵۵/۳ درصد گزارش گردید که علت وفور قابل ملاحظه تک یاخته‌های روده‌ای در این بررسی را پایین بودن سطح بهداشت عمومی و عدم رعایت اصول بهداشتی لازم در بیمارستان‌های مورد نظر ذکر کرده‌اند (۱۰). همچنین در مطالعه‌ای به منظور تعیین شیوع انگل‌های روده‌ای در کارکنان آزمایشگاه‌های تشخیص طبی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، فراوانی آن ۵۱/۹ درصد بدست آمد که در حد بالا و بیش از انتظار محقق گزارش شده است (۱۱). لذا چنین بر می‌آید که کارکنان بهداشتی و درمانی در معرض مستقیم آلودگی بنا به مواجهه آنان با منابع عفونی و برقراری چرخه انتقال انگل‌ها در چنین محیط‌هایی قرار دارند. از جمله کارکنان و شاغلین مراکز توانبخشی در اثر تماس‌های مستقیم و عدم رعایت بهداشت فردی توانخواهان، بیشتر در معرض ابتلا به این بیماری‌ها واقعند. بنابراین کارکنان با داشتن آگاهی کافی از نحوه انتقال بیماری‌های انگلی روده‌ای می‌توانند دارای نگرش و عملکردی مناسب به منظور پیشگیری از این‌گونه بیماری‌ها باشند. در این مطالعه تنها ۲۷ درصد از افراد، دوره‌های آموزشی مربوط به این عوامل عفونی را طی نموده‌اند و با توجه به نقش آموزش در بالا بردن میزان آگاهی افراد، این امر می‌تواند دلیلی بر نگرش نسبتاً ضعیف آن‌ها در امر پیشگیری باشد. حدود ۱۸/۱ درصد از افراد مطالعه، رعایت موازین بهداشتی در مراکز و رسیدگی به بهداشت فردی توانخواهان را گامی موثر در امر مبارزه با این عفونت‌ها قید کرده‌اند و تنها ۱۶ درصد، آموزش والدین توانخواهان و کادر فنی مراکز را از رئوس مهم اقدامات پیشگیری ذکر کرده‌اند که آگاهی ضعیف افراد در این رابطه می‌تواند مرتبط با تحصیلات آن‌ها بوده و اهمیت آموزش بیش از پیش به چشم

می‌خورد. محققان اذعان دارند که با بهبود وضعیت بهداشتی و درمانی و پیشرفت اقتصادی - اجتماعی و افزایش آگاهی بهداشتی مردم ایران، آلودگی انگلی روده‌ای در سال‌های اخیر کاهش قابل ملاحظه‌ای پیدا کرده است (۱۲). در مطالعه‌ای که به منظور تعیین آگاهی و رفتار بهداشتی خانوارهای شهر سالم در مورد پیشگیری از عفونت‌های انگلی روده‌ای انجام گرفته است، میزان آگاهی و نگرش خانوارها در حد متوسط ارزیابی شده و با توجه به آگاهی و نگرش نسبتاً ضعیف خانوارها، ارائه آموزش صحیح را در پیشگیری از این عفونت‌ها بسیار مهم تلقی کرده است (۱۳). در یک پژوهش که بر روی نمونه مدفوع ۱۰۱۶ کودک در سائوپائولوی برزیل از تمامی طبقات در سال‌های ۸۵-۱۹۸۴ و ۱۳۸۰ نمونه مدفوع در سال‌های ۹۶-۱۹۹۵ انجام دادند، اعلام کردند که در این سال‌ها شیوع انگل‌های روده‌ای بیماری‌زا از ۳۰/۹ درصد به ۱۰/۷ درصد کاهش یافته است و این به دلیل تغییرات مثبت بهداشتی و ارتقاء سطح سلامت در طبقات مختلف جامعه، افزایش میزان درآمد و بالا رفتن سطح سواد مادران و عواملی نظیر خانه شخصی، آب بهداشتی و دسترسی به خدمات بهداشتی بوده است (۱۴، ۱۵) و در این خصوص نقش کارکنان بهداشتی به خاطر تماس مستقیمشان با بیماران بسیار حساس است. نقش کادر درمانی به عنوان اعضاء تیم بهداشتی در امر پیشگیری و همچنین برنامه‌های آموزش بهداشت می‌تواند موجب ارتقاء سلامتی و جلوگیری از اشاعه بیماری شود. برخی عقیده دارند که کادر بهداشتی درمانی باید از آن‌چنان پشتوانه علمی برخوردار باشند که بتوانند نقش حساس خویش را در استفاده از فرصت‌های آموزشی مناسب و نیز انجام فعالیت‌هایی که موجب ارتقاء سلامت جامعه می‌گردد به خوبی ایفا کنند. افزایش آگاهی و نگرش مثبت کارکنان باعث کاهش ترس‌شان در مراقبت از بیماران گردیده و در نتیجه از عواقبی که به دنبال کاهش مراقبت از بیماران و برخورد ناشایست با آن‌ها به وجود می‌آید، جلوگیری می‌کند (۷).

مراکز توانبخشی ارومیه در رابطه با عفونت‌های انگلی روده‌ای و اهمیت پیشگیری از آن، ضرورت دارد که کلیه پرسنل این مراکز از سطح آگاهی بالاتری در مورد این بیماری‌ها برخوردار باشند تا بتوانند با اقدامات پیشگیری و جلوگیری از انتقال آن به سایر افراد جامعه و بویژه افراد خانواده که بیشترین ریسک را در ابتلا به این بیماری‌ها دارند، به‌خوبی ایفای نقش کرده و بدین طریق در ارتقای سلامت جامعه گامی موثر برداشته شود.

با توجه به نکات ذکر شده اعتقاد بر این است که شناخت و تحقیق در زمینه آگاهی و نگرش کادر درمانی نسبت به بیماری‌ها و چگونگی حفظ سلامتی‌شان در جامعه می‌تواند نیازمندی‌ها، اولویت‌ها و امکانات آموزشی را مشخص سازد که تعیین نیازهای آموزشی افراد، اصل مهمی جهت برنامه ریزی مناسب آموزشی می‌باشد. شاید نتیجه این تحقیق بتواند برای مدیران و برنامه ریزان در جهت تدوین و ارائه برنامه‌های آموزشی مناسب متمر ثمر واقع شود. در کل با توجه به آگاهی و نگرش نسبتاً ضعیف کارکنان

References

1. اربابی م، طالاری ص ع. بررسی انگل‌های روده ای در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ۱۳۸۳؛ دوره ۱۲، پاییز- زمستان، شماره ۴۵-۴۴. صفحات ۳۳-۲۴.
2. Mahamoud AAF. Introduction to helminth infections in: Principles and practice of infectious diseases, Mandell JL, Bennet JE, Dolin Red. Bennett's principles and practice of infectious disease. 5th Ed. New York: Churchill Livingstone; 2000. P. 2937-94.
3. Garcia LS. Diagnostic medical parasitology. 3rd Ed. Washington DC: ASM Press; 1999. P.8-16, 219-34.
4. قهرمانلو م، حسنجانی ر م، حاجی احمدی م. بررسی آلودگی انگل‌های روده ای در مدارس ابتدایی منطقه بندپی شرقی بابل در ۱۳۷۸. مجله دانشگاه علوم پزشکی بابل، بهار ۱۳۸۰، سال سوم، شماره دوم، صفحات ۵۱-۴۷.
5. بقایی م، دانشور فرزادگان پ، میرلوحی م، محمودی م. آلودگی‌های انگلی روده ای در کودکان روستاهای تحت پوشش خانه‌های بهداشت در شهرستان مبارکه. مجله پژوهش در علوم پزشکی، پاییز ۱۳۸۰، پیوست ۲، صفحات ۷-۱۰۴.
6. نوروزی ج. عفونت‌های بیمارستانی. چاپ اول، تهران، مرکز نشر اشارت، ۱۳۷۳، ص ۶-۱.
7. رئیس کریمیان ف، رستمی نژاد ا. بررسی دانش و عملکرد کارکنان پرستاری بیمارستان‌های شهر یاسوج در مورد

- کنترل عفونت‌های بیمارستانی. فصلنامه علمی ارمغان دانش دانشگاه علوم پزشکی یاسوج، پاییز ۱۳۸۲، سال هشتم، شماره سی و یک، ص ۵۰-۴۱.
8. شریفی راد غ. بررسی میزان تاثیر آموزش بهداشت در کاهش بیماری‌های انگلی روده‌ای. پایان نامه دکتری تخصصی آموزش بهداشت، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۹.
  9. MC-Carthy MA. Protecting the public health the role of environmental health. Pub Health 1996; 110: 77-80.
  10. کتابی پ، شادزی ش، ثمریان ح، محمدزاده ز. آلودگی‌های انگلی روده در کارکنان واحدهای خدمات تغذیه مراکز پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، سال ۱۳۷۵. مجله پژوهش در علوم پزشکی، پاییز ۱۳۸۰، دوره ۶، پیوست ۲، شماره ۳، صفحات ۲-۱۴۰.
  11. روحانی س، محمدیان ف. شیوع انگل‌های روده ای در کارکنان آزمایشگاه‌های تشخیص طبی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۱۳۷۸. فصلنامه پژوهشی پژوهنده، پاییز ۱۳۸۰؛ دوره ۶، شماره ۲۴، صفحات ۵-۳۶۱.
  12. شریف م. نطق افتتاحیه سومین کنگره سراسری انگل شناسی پزشکی ایران. خلاصه مقالات علوم پزشکی مازندران، معاونت پژوهشی، ۱۳۷۹، صفحات ۱۰.
  13. نائینی ع، پیراسته ا، فلاح ن. آگاهی، نگرش و رفتار بهداشتی خانوارهای شهر سالم (کوی سیزده آبان) در مورد پیشگیری از عفونت‌های انگلی روده ای. مجله دانشگاه علوم پزشکی قزوین، تابستان ۱۳۷۹، شماره چهارده، صفحات ۹-۸۲.
  14. دوامی م ح، حکمت پور د، دیدگر ف، رفیعی م، خزایی م ر. بررسی میزان شیوع عفونت‌های انگلی روده ای در مادران

مراجعه کننده به مراکز بهداشتی و درمانی شهر اراک و عوامل دموگرافیک موثر بر آن، در نیمه دوم سال ۱۳۸۰. مجله ره آورد دانش، بهار ۱۳۸۱، سال پنجم، شماره اول، ص ۱۱.

15. Ferreira MV, Ferreira CS, Moteiro CA. Secular trends in intestinal parasitic disease of childhood in the city of Saopaulo, Brazil 1984-1996. Rev Saúde Pública 2000; 34 (6suppl): 73-82.